

Child-fearers in Folk Culture of Hormozgan Province

Sedigheh Khodadadzadeh¹, Abolghasem Radfar^{*2}

Received: 16/02/2021

Accepted: 25/05/2021

Abstract

Unknown fears and horrors are rooted in lack of knowledge, superstitions, and illusions prevalent in different classes of a society, being much highlighted in the popular belief of the people. This article aims to analyze such beliefs among the people of Hormozgan province comparing the most common types with the beliefs of other people and nations. The data were collected through field study. The demons coming from the darkness are fearers who intend to punish, warn, and threaten the non-conforming children, as they do not have an appropriate understanding of the world around them. Children are stopped for their anger and unrest instinctively or through their parents. This study categorizes different types of attributed fears by adults to children among the people of Hormozgan province. It attempts to explain intuitively and scientifically the local data collected in Hormozgan, and discuss the roots and background of the fears based in Hormozgani people.

* Corresponding Author's E-mail:
a.radfar@iaui.ac.ir

Keywords: Demons; popular beliefs; child-fearers; superstitions; illusions.

1. PhD Candidate of Persian Language and Literature, Islamic Azad University of Jiroft, Jiroft, Iran

<https://orcid.org/0000-0002-6782-961X>

2. Professor of Persian Language and Literature, Research Center of Humanities and Social Sciences, Tehran, Iran (Corresponding author)

<https://orcid.org/0000-0002-2416-8516>

Research Background

The emergence of supernatural creatures is rooted in the early beliefs of the humans towards nature and the world around them. Humans wanted to protect themselves of the damaging forces of the nature, fears, and horrors of the unknown forces rising from the nature accessible to them. They made symbols of lion, cow, horse, eagle, and other animals they were familiar with to combat such fears. For example, lion is a symbol of sun, and horse is a symbol of movement and travel. They worshiped these symbols and gods to employ their power for their survival. As the religious beliefs of the human developed, the function of these animals changed as well, resulting in their representation in the myths. Also, the type of religious thoughts was much influential in the status of these supernatural creatures. As monotheism was common in the ancient Iran, these creatures were used for the protection and guarding of the the leaders. In fact, they represented the power of the rulers.

Many consider the root of these creatures to the ancient Egypt, where the Great Sphinx of Giza represents sun, beauty, and knowledge, or to the Mesopotamia and Greece. The mythological creatures in Iran have inspired from those in Mesopotamia, but they have diverged towards Iranian form and content, and one can see the art and culture of Iran therein. The unknown forces of the nature had two functions for humans: positive forces like sky, sun, stars, moon, clouds, seas, earth, etc, and negative forces like earthquake, volcano, storm, sun, eclipse, etc. These beliefs brought along symbols such as Sphinx, Harpy, Griffin, etc. They were used to employ the positive forces against the negative forces for protecting humans, and saving humans so that they can move on to a better world.

Discussion

Most of the fears like fear of darkness, or fear of the imaginary creatures are conveyed by parents of a child. Undoubtedly, fear is nurtured, though it could partially be natured; however, a child has much tendency to acquire material fears. Abstract fears are fear of war, chaos, death of a family member; concrete fears are being seen naked, flying with an airplane, faces behind the windows, horrible thought or illusions, ghosts, supernatural creatures, demons, and fears of natural disasters such as lightening and storm (Shariatmadari, 2006, p. 284).

Children's fears come from different sources. Some of these fears are acquired and come from real experiences. Children's imagination is active and keen. Since they cannot distinguish reality from imagination, they become fearful of the demon hidden under their bed. Their experiences are limited in that when they are encountered with a different experience, they might scream out of fear since they have not had such an experience (Davoodi and Raghbi, 2015). Psychologists believe that loud noises such as thunder and sirens, and shouting at a child are some causes of early fears of the children (Ghazanfarpour, 2015).

Illusionary creatures are known among the people of Hormozgan province. They are mentioned in the folk stories. Some of these creatures are left over from the ancient belief of the people in demons. Zoroastrianism, however, changed many of the beliefs and rituals of the ancient people in India and Europe scattered in the lands of Iran, some examples of which are demons like Peroshe, Verone, Doronj. It is interesting that these three demons are still used in the daily conversation of the Hormozgani people. These old creatures usually cause fear and horror among people of the past, particularly children. However, people still believe in them.

Conclusion

Some researchers believe that magical stories are common among Indo-European people. These stories are transferred to other parts of the world through war, commercial interaction, and immigration, conforming to the target environment. Many of the imaginary creatures are taken from these stories. The ones found among the people of Hormozgan province come from the folk stories of the area. Some of these fearers are related to the ancient past, and some others are recent. Some of these fearers are the same demons common in folk culture, and the imaginary creatures made to scare naughty children.

Ancient people in any society created warnings and preventions that scared children in order to make them conform to the rules of the society. These fantasy and engaging fears for children lose their power as children grow up, turning into funny memories in adulthood.

References

- Davoodi, S., & Raghibi, M. (2015). *Common fears of children and their roots*. The Third National Conference of Psychology and Behavioral Sciences, Tehran, Narkish Institute.
- Ghazanfarpour, P. (2015). *Fears in children*. The Second National Conference of Sustainable Development in Educational Science and Psychology, Cultural and Social Studies, Tehran, The Center of Islamic Studies and Research of Soroush Hekmat Mortazavi, Higher Institute of Mehr Arvand, Office of Strategies for Achieving Sustainable Development.
- Shariatmadari, A. (2006). *Educational psychology* (in Farsi). Amirkabir Publication.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه
سال ۹، شماره ۳۹، مرداد و شهریور ۱۴۰۰
مقاله پژوهشی

بچه ترسان‌ها در فرهنگ عامه استان هرمزگان

صدیقه خدادادزاده^۱، ابوالقاسم رادفر^{۲*}

(دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۸ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۴)

چکیده

ترس‌ها و واژه‌های بی‌نام و بی‌نشان برآمده از دل سیاهی‌ها، جهالت‌ها، خرافه‌ها و موهومات، در باور بسیاری از مردم طبقات مختلف جامعه بشری امری طبیعی و بدیهی است، و این مهم به‌ویژه در باور عوام شدت بیشتری دارد. در این مقاله کوشیده‌ایم به‌صورت موردی این باورها را در میان مردم استان هرمزگان بررسی و با نمونه‌های رایج آن در بین دیگر اقوام و ملل مقایسه کنیم. داده‌های این پژوهش بیشتر متکی بر یافته‌های میدانی است. لولوه‌های برآمده از دل سیاهی، بچه‌ترسان‌هایی هستند که برای تأدیب، تنذیر، هشدار، عبرت و سر به راه کردن کودکان به اصطلاح ناآرام به کار گرفته می‌شود، زیرا کودکان عموماً درک درستی از جهان پیرامون خود ندارند، و به‌صورت غریزی و از طریق والدین از طریق همین موهومات و ناشناخته‌ها از ارتکاب هرگونه خشونت و ناآرامی بازداشته می‌شوند. در این پژوهش به انواع و اقسام ترس‌های القایی از سوی بزرگ‌ترها به کودکان در بین مردم استان هرمزگان اشاره

۱. دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت، جیرفت، ایران.

<https://orcid.org/0000-0002-6782-961X>

۲. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

*a.radfar@iaui.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-2416-8516>

می‌شود و سعی بر این است تا نقبی برپایه شهودی و علمی درباره برخی از داده‌های بومی هرمزگان بزند و پایه‌ها و پیشینه ترس‌های نهادینه‌شده هرمزگانی‌ها را بررسی کند.

واژه‌های کلیدی: لولو، باورهای عامه، بچه‌ترسان‌ها، خرافه‌ها، موهومات.

۱. مقدمه

ترس پدیده‌ای است که در ژرفای آدمی ریشه دارد و هشداری در مراقبت از جان است. جانی که ارزنده‌ترین مایملک آدمیزاده محسوب می‌شود و در جوامع ایرانی جان آدمی، مایه سوگند و قسم است. بشر ابتدایی ترس‌های پیدا و پنهان زیاد داشت. تیرگی شب و ابهامی که در آن بود، هر دم در مقام خطری در کمین بشر ابتدایی و دستمایه ترس‌های انتزاعی می‌شد. ترس‌هایی که اندکی منطبق بر واقعیات، و بخش وسیعی از آن مولود القائنات واهمه‌ها و هراس‌های بی‌نام بود. کشف آتش و روشن شدن شب‌های تیره به نور، بشر را از وهم‌هایش اندکی رهانید، اما این رهایی سبب نشد رازهای تاریکی کامل فاش شود. در پس غارها و سپس خانه‌های گرم و روشن، در افق‌های تاریک اشباح، اوهام و موجودات خیالی زاییده ذهن بشر هنوز در سیاهی شب در شکار آدم‌ها بودند. این ترس‌ها از سوی آدم‌بزرگ‌ها به‌سوی بچه‌های کوچک سوق داده می‌شد. موجودات پس تاریکی شب، لولوخورخوره‌هایی بود که بچه‌های ناآرام و بازیگوش، گوش به حرف نکن، گریزان از خواب را در توبره‌هایی می‌کرد و با خود می‌برد.

بسیاری از ترس‌ها مثل ترس از تاریکی، ترس از موجود خیالی را پدر و مادر به کودک می‌آموزند. اگرچه شاید ابتدا این ترساندن نتیجه‌بخش باشد، اما در درازمدت برای خود والدین هم مسئله‌ساز خواهد شد. گاه والدین از رفتارهای کودک و همچنین توضیح دادن در مقابل پرسش‌های کودک عاجز می‌شوند و به جای برخورد صحیح و

پاسخ درست به کودک او را می‌ترسانند. بی‌تردید ترس اکتسابی است، گرچه زمینه توارثی نیز دارد، کودک تمایل شدید به اکتساب ترس‌های مادی نشان می‌دهد.

ترس‌های انتزاعی مانند جنگ، شورش، مرگ یکی از افراد فامیل و ترس‌های غیرانتزاعی مانند برهنه دیده شدن، پرواز با هواپیما، چهره‌های پشت پنجره، افکار ترسناک یا وهم و خیال، ارواح، موجودات فضای یا هیولاها و ترس‌های طبیعی مانند رعد و برق و طوفان (شریعتمداری، ۱۳۸۵، ص. ۲۸۴)

ترس‌های کودکان از منابع مختلفی نشئت می‌گیرد، برخی از ترس‌ها رفتاری یادگرفته شده‌اند و از طریق تجربه‌های واقعی شرطی می‌شوند. کودکان تجسم‌های روشن و زنده دارند و چون نمی‌توانند واقعیت را از خیال تفکیک کنند، از اینکه ممکن است هیولایی در زیر تخت پنهان شده باشد وحشت می‌کنند، تجربه و درک آن‌ها محدود است، به‌طوری که وقتی با تجربه‌ای متفاوت روبه‌رو می‌شوند، ممکن است از وحشت فریاد بکشند چون قبلاً مشابه آن را ندیده‌اند (داودی و رقیبی، ۱۳۹۴).

روانشناسان عقیده دارند که صدای شدید مانند صدای رعد و برق و آذیرهای خطر و داد زدن بر سر بچه از عوامل ابتدایی ترس کودکان است (غضنفرپور، ۱۳۹۴).

باوجوداین، ترس ریشه‌های متفاوتی می‌تواند داشته باشد: ریشه‌های فطری: انسان به‌دلیل میل به تداوم زندگی خواستار حفظ و مراقبت خود از عوامل خطر و دور داشتن خویش از علل و عواملی است که به نظر او عامل مرگ و فنا است. پس می‌ترسد و همین ترس سبب حفظ بقای فرد است. عامل ذهنی: در مواردی ترس در ذهنیت فرد ریشه دارد و به‌صورت اختلال عصبی، عدم تعادل در بدن و پای‌بندی به موهومات یا خیال‌بافی ظاهر می‌شود، ترس کودکان نیز بیشتر زمینه ذهنی دارد، مانند ترسیدن از تاریکی یا ترسیدن از حیوانات خانگی. عامل عاطفی: علاقه وابستگی شدید کودک به

پدر و مادر، پرستار یا معلم سبب ترس از جدا شدن از آنهاست، چراکه جدایی را از دست دادن همیشگی آنها تلقی می‌کنند و از طرف دیگر طرد شدن کودک توسط والدین یا سایر نزدیکان نیز سبب بروز تقویت ترس وی می‌شود. عامل انضباطی: بخشی از ترس‌های کودکان ناشی از اعمال برنامه سخت و خشن از سوی والدین یا مربیان است. امرونی‌های مکرر و القائات وحشت‌انگیز در برخی موارد سبب ایجاد تثبیت ترس و وحشت در کودک می‌شود (عزیزی و عبداللهی، ۱۳۹۷).

به‌طور کلی، شناسایی عوامل ایجادکننده ترس و سعی برای ازمیان برداشتن این عوامل در درمان کودکان اهمیت بسزایی دارد. بسیاری از ترس‌ها لازمه دوران رشد کودک است و با طی شدن زمان خودش به شرط برخورد سالم محیط به سر خواهد آمد، پس نقش تربیت و اصول فرزندپروری بسیار حائز اهمیت است (عضنفرپور، ۱۳۹۴).

گاهی اوقات والدین از توضیح دادن در مقابل پرسش‌های کودک عاجز می‌شوند و به جای توجیه کردن و پاسخ درست به کودک او را می‌ترسانند. خانواده‌ها باید به‌جای ایجاد اختلال در ذهن کودک و ترساندن او سعی در پرورش فرزندان شجاع با قدرت تجزیه و تحلیل بالا داشته باشند.

۲. پیشینه تحقیق

منشأ پیدایش موجودات افسانه‌ای، باورهای انسانی بشر نخستین به طبیعت و دنیای اطراف خود بوده است، انسان به‌دلیل حفاظت از خود در مقابل نیروهای مضر طبیعت و ترس و وحشتی که از نیروهای ناشناخته داشته از طبیعتی که به آن دسترسی پیدا کرده و موجوداتش نظیر شیر، گاو، اسب، عقاب و دیگر حیواناتی که می‌شناخته نمادهایی را

برای آن چیزهایی که برایش ناشناخته بوده‌اند ساخته و برای مثال، شیر را نمادی از خورشید و اسب را نمادی از حرکت و سفر می‌دانسته است، و به پرستش این نمادها و ایزدان برای خود پرداخته و از قدرت آن‌ها برای بقا استفاده می‌کرده است. کم کم و با گذر زمان که باورهای مذهبی بشر رشد پیدا کرده، کارکردهای این موجودات نیز تغییر پیدا کرده و نقش اسطوره‌های هر منطقه در آن متبلور شده است. همچنین، نوع تفکر مذهبی در به‌اوج رسیدن برخی از این موجودات افسانه‌ای جایگاه ویژه‌ای داشته است. در ایران باستان باتوجه به دین یکتاپرستی این موجودات را برای محافظت و نگهداری از ایزدان و فرمانروایان به‌کار می‌بردند و به‌نوعی مظهر قدرت حاکمان نیز شمرده می‌شده است.

ریشه شکل‌گیری این موجودات را به مصر باستان نسبت می‌دهند، جایی که مجسمه‌های ابوالهول به‌منزله مظهر آفتاب، زیبایی و دانایی شکل گرفته و سپس به سرزمین‌های بین‌النهرین و یونان رسیده است. موجودات افسانه‌ای ایران باستان از موجودات افسانه‌ای بین‌النهرین الهام گرفته شده، اما در ساخت و اجرا رنگ و بوی ایرانی به خود گرفته است و فرهنگ و هنر ایران در آن مستتر است. نیروهای ناشناخته طبیعت برای انسان‌های اولیه دارای دو جنبه کارکردی بود نیروهای سودمند نظیر آسمان، خورشید، ستارگان، ماه، ابرها، دریاها، زمین و... و نیروهای مضر نظیر زلزله، آتشفشان، توفان، خورشید و ماه‌گرفتگی و... این باورها سبب به‌وجود آمدن نمادهایی مانند اسفنج‌ها، هارپی‌ها، گریفون‌ها و... برای به‌تسخیر درآوردن نیروهای خیر و سودمند شد تا در مقابل نیروهای شر و مضر از انسان محافظت کنند و از قدرت این نیروها برای ادامه حیات و سفر به دنیای برتر استفاده کنند. در مقابل این باور، ناتوانی اندیشه، وحشت و ترس انسان نخستین نیز سبب شد تا برای هریک از نیروهای مضر

کیهانی نیز نمادهایی مانند دیو، هیولا، اژدها و... بیافریند و برای خشم این نیروهای اهریمنی قربانی پیشکش کند (شیخی و همکاران، ۱۳۹۴).

در بسیاری از روایات اساطیری ایران به‌ویژه در شاهنامه، به دیوانی برمی‌خوریم که از جهت قدرت، هنر، دانش و تمدن، بر ایرانیان برتری داشتند و دارای کشوری مخصوص بودند (سلطانی گرد فرامرزی، ۱۳۸۶، ص. ۶۴).

فردوسی از موجوداتی سخن می‌گوید که برای ما موهوم و ناشناخته‌اند. شاهنامه در مقام اسطوره‌ای و افسانه‌ای از موجودات شگفت‌انگیز و انسان‌هایی با قدرت‌های خارق‌العاده سخن می‌گوید که گاهی به‌منزله قهرمان و شخصیت اصلی داستان مطرح و معرفی می‌شود.

موجودات وهمی که در بین مردم استان هرمزگان شناخته‌شده هستند در داستان و قصه‌های عامه از آن‌ها یاد شده است برخی از این موجودات باقیمانده باور دوران اساطیری مردم این سرزمین به دیوان است. پس از آمدن زرتشت بسیاری از باورها و آیین‌های باستانی مردمان هند و اروپایی ساکن فلات ایران دچار دگرگونی جایگاهی شد، ازجمله دیوانی مانند پروشه، ورونه و دُرُنْج جالب آنکه این سه دیو در محاورات مردم هرمزگان هنوز حیات معنایی دارند

آنچه روایت‌های مربوط به این موجودات خیالی و وهمی را قابل تأمل می‌کند شباهتی است که با باورها و افسانه‌های دیگر ملل دارد که به بعضی از آن‌ها اشاره می‌شود:

هارپی (harpie): خدای یونانی با پیکر پرنده و کله زن، رباینده کودکان و روح‌هاست. در بین‌النهرین و در دین سومری - بابری این باور وجود داشت که گروهی از دیوان پیوسته آماده بودند که مردی یا زنی را در خلوت به‌هنگام خوردن یا نوشیدن یا

خواب فرا گیرند و به‌ویژه بچه‌ها را برابیند. مردم برای دور داشتن دیوان سرود می‌خواندند و ایزد آب و خرد (اِآ) را که دوستدار مردمان بود به یاری می‌طلبیدند. «اِآ» یا انکی ایزد آب و خرد خدای جادو نیز بود. یکی از این دیوها لمشتو بود؛ دیوزنی که بر سر زنان به‌هنگام زایش می‌تاخت و بچه‌ها را از کنار مادران می‌ربود از این مادینه‌دیو دشمن کودکان در متون کهن ایرانی نامی نیامده، اما بنابر روایت‌های بعضی از نوشته‌های دینی کهن زرتشتی این دیو در پنداشت ایرانیان عهد باستان حضور داشته است. در کتاب هفتم دینکرد (نوشته‌ای از سده ۳ق/۹م) به نخستین روزهای زادن زرتشت و آمدن دیوانی برای ربودن و نابود کردن او اشاره شده است. به هنگام زادن زرتشت، هفت جهی یعنی هفت مادینه‌دیو پتیاره در اطراف او و مادرش گرد آمده بودند. مؤلف صد در نشر و صد در بندهش از این دسته دیوان زیانکار یاد می‌کند و می‌نویسد: «چون فرزند از مادر جدا شود سه شبانه‌روز چراغ باید افروخت تا دیوان و دروجان گزند و زانی نتوانند کردن و تنها گذاردن کودک را در نخستین ۴۰ روز زایش به‌سبب زیان دادن از دیوان شایسته نمی‌دانند».

در آسیای مرکزی آل (المستی / البستی) به‌شکل عجوزه‌ای زشت که پستان‌های آویزان دارد روی شانه‌اش کیسه پشمی (خورجین) آویخته است، تصور می‌شود که در این خورجین قلب و جگر قربانیان را حمل می‌کند.

در اساطیر ژاپن نیز موجودی خونخوار به‌نام کاپا وجود دارد که هرزه و شهوت‌ران است. او با فریفتن کودکان آنان را به تالاب می‌کشید و خون آنان را می‌مکید ابن خلدون می‌نویسد: «شنیدم که در سرزمین هند در این روزگار جادوگری است که به انسان اشاره می‌کند و ناگهان قلب او را می‌رباید و آن شخص بر زمین می‌افتد و می‌میرد

و هنگامی که قلب او را می‌جویند در درون او اثری از آن نمی‌یابند» (رضایی، ۱۳۹۹، ص. ۳۴).

در اروپا داستانی بر سر زبان‌ها بود که با افسانه بی‌وری شباهت فراوان دارد. هانریش بینوا قصه منظومی است اخلاقی و عاشقانه که شاعری به نام هارتمان فون آوه آلمانی در اواخر قرن دوازدهم میلادی آن را نظم کرده است. قهرمان قصه شوالیه‌ای صاحب مکنّت و نجیب‌زاده‌ای است که قدرت و جوانی را با هم دارد و محبوب رعایای خویش است. او در اوج کامروایی مبتلا به جذام می‌شود و با آنکه در تمام اروپا دنبال درمان می‌گردد امیدی به بهبود نمی‌یابد. تا اینکه در شهر سالرنوی ایتالیا طبیبی به او می‌گوید این درد جز با خون قلب دوشیزه‌ای پاکیزه علاج نمی‌توان کرد. هانریش، نبل بدین امر را غیرممکن می‌داند و تن به قضا می‌دهد. دختری جوان که از رعایای اوست داوطلبانه برای نجات او از مرگ راضی می‌شود تا او را بکشند، اما هانریش نمی‌پذیرد. همین نازک‌دلی و ترحم سبب می‌شود لطف خداوند شامل او شود، بهبود یابد و با همان دختر فداکار ازدواج می‌کند (همان).

تمام این موارد شباهت بسیار نزدیکی به بچه‌ترسان‌های هرمزگانی چون بی‌وری یا بی‌بری، دل‌کنک (رباینده دل) و یوزپلنگ (جانور رباینده کودکان) دارد.

در بین مردم استان هرمزگان موجودات وهمی و افسانه‌ای از گذشته‌های بسیار دور وجود داشته و داستان‌های زیادی هم درباره این موجودات مطرح شده است. این موجودات افسانه‌ای، معمولاً باعث وحشت و ترس مردم در گذشته می‌شدند. البته هنوز هم پس از گذشت سال‌ها، برخی از مردم به وجود آن‌ها اعتقاد دارند.

بچه ترسان‌ها در فرهنگ عامه استان هرمزگان _____ صدیقه خدادادزاده و همکار

استان هرمزگان که قسمتی از مرز آن را خلیج فارس و دریای عمان دربر دارد و قسمت‌هایی را کوه و خشکی، دارای موجودات وهمی و اساطیری است که برخی مربوط به خشکی و برخی دیگر مربوط به دریا هستند. درواقع این ترساننده‌های هرمزگانی هم موجب ترس و هراس در بزرگان می‌شدند و هم در کودکان. برخی از این ترسانندگان مختص کودکان است.

۳. لولو در فرهنگ عامه

در فرهنگ فارسی معروف‌ترین موجود خفته در سیاهی «لولو» است. لولو با صفت «خورخوره» نامدارترین بچه‌ترسان ایرانی است و کم‌تر ایرانی‌ای است که با این واژه آشنایی نداشته باشد و چه‌بسا که هیبتی ترسناک در کودکی‌اش از لولو در ذهن خود نساخته باشد.

مثلاً معروف «آن ممه را لولو بُرد» مؤید حضور پررنگ «لولو» در فرهنگ عامه ایرانی است. مادرها در کنار گاهواره ترانه‌ها و شروه‌هایی را زمزمه می‌کنند که بخشی به لولو می‌پردازد. لولو همیشه در کمین بچه‌ها است، اما در حریم امن خانه نیست و همیشه پشت دیواره‌های خانه‌ها مسکن دارد. (لالایی کن مامان چشماش بیداره / مژ هر شب لولو پشت دیواره ... (بخشی از ترانه‌ای قدیمی)).

بی‌تردید در هر گوشه و کنار ایران ردی می‌توان از لولو یافت. اصطلاحاتی مثل دیگ به سر، دیولاخ و ... مؤید لولوهای است که کم‌تر پیرامون آن سخن به میان آمده است. پژوهش درباره لولوها و بچه‌ترسان‌های ایرانی بی‌شائبه می‌تواند مایه یک کتاب جداگانه شود. اما در بندرعباس و برخی از نقاط هرمزگان لولوهای وجود دارد که

کم و بیش هرمزگانی‌ها با نام آن‌ها آشنايند. لولوها می‌توانند اشتهاری عام و فراگیر داشته باشند یا در میان محلات یک شهر یا حتی چند خانواده و عشیره محدود باشند.

در بندرعباس لولوهایي مانند: شو نَشهر، پَری پُر استک، جوال اوشن، بچه بَرک، مُم شو از اشتها زبادی برخوردار هستند. تَکِل گوش، گوش پشمی، دو چشم و بیت انگشت، بُزنگ و ... حاصل حضور فرهنگی مهاجران فینی (شهر فین در شمال غربی و ۹۵ کیلومتری بندرعباس واقع شده) تبار و سکنا گزیدن آن‌ها در برخی از محلات بندرعباس در محدوده خیابان برق، محله پشت بند، درخت سبز، سه‌راه برق و... است. بی‌تردید در محلاتی مانند چاهستانی‌ها، کُرش‌ها، درتوجانی‌ها و... می‌توان ردی از لولوها که در اقلیمی دیگر ریشه دارد، پیدا کرد. بچه‌ترسان‌ها گاهی جدید خلق می‌شوند، تجسم و عینیت می‌یابند، این بچه‌ترسان‌های عصر جدید گاهی به‌شکل ضدقهرمانان یک پویانمایی که در ذهن خردسال نقش بسته است، عینیت می‌یابد و وسیله‌ای برای تهدید و تأدیب آنان می‌شود. زمانی هم این لولوها اشتهاشان محدود به چند محله یا خانواده می‌شود.

۴. قدیم‌ترین موجودات افسانه‌ای ترسناک در استان هرمزگان

۴-۱. اریتره

پیدایش اسطوره در پهنه هرمزگان کنونی با سربرآوردن اریتره از دل آب‌های گرم خلیج فارس آغاز می‌شود. اسطوره اریتره دارای دو مرحله است؛ اریتره متقدم (پیشینی) و اریتره متأخر (پسینی).

اریتره پسینی به تاریخ نزدیک‌تر است و صورتی کاملاً انسانی دارد، درحالی که طبق اسطوره متقدم، اریتر موجودی نیم‌انسان/ نیم‌ماهی است که از آب‌های خلیج فارس سربرآورده و شروع به آبادانی منطقه کرده است. روایت بروسوس به این موضوع

تأکید دارد و می‌افزاید که وی کلدۀ را نیز آباد کرده است. از این‌رو، دامنه نفوذ وی به بین‌النهرین نیز رسیده است (زعیمی، ۱۳۹۹، ص. ۹۵).

او در آسمان می‌زیسته و به دلایلی ناروشن که احتمالاً کدورت خدایان باشد به زمین تبعید شده و در دریا فرود آمده است. اریتره نخست شمایل ماهی به خود می‌گیرد؛ پس از مدتی به موجود دوئنی تبدیل می‌شود و درحالی که بدنش همچون ماهی است دارای سر، دست‌ها و پاهاى شبیه انسان می‌شود. سرانجام پس از اینکه کاملاً تکامل می‌یابد و به شکل انسان درمی‌آید از دریا بیرون می‌آید و پا در خشکی می‌گذرد. در روایتی دیگر اریتراس، فرزند میوزائوس، از دامداران بزرگ و ثروتمند ایران بود که در ساحل شمالی خلیج فارس، جایی که ایالت فارس قدیم قرار داشت، به کار پرورش مادیان مشغول بود. وی به دنبال رمة مادیان‌هایش که در اثر حمله شیران درنده از وحشت به آب زده و به جزیره قشم رفته بودند خود را در این جزیره رساند و چون شرایط آب و هوایی آنجا را برای زیست مناسب دید قوم خود را به آنجا فراخواند و در رژیم حکم بنا نهاد و زمام حکومت را به دست گرفت (داوری، ۱۳۹۹، ص. ۲۰).

۲-۴. بپ دریا (بابای دریا)

بدن بابای دریا از پشم سیاه پوشیده شده است. به هنگام غروب آفتاب و شب‌ها از آب خارج می‌شود و اگر کسی را در کنار آب ببیند با خود می‌برد. بعضی وقت‌ها هم از بدنه کشتی بالا می‌آید، ملوانان را غافلگیر می‌کند و با خود می‌برد. هیولای یادشده، یک و نیم تا دو تن وزن، حدود چهار متر بلندی و دو متر پهنا دارد. دست و پایش مانند انسان است، اما انگشتانش کوچک است. صورت او شبیه گاومیش، اما هیكل آن چندین برابر گاومیش است. بابای دریا به شدت از تیشه و اره هراسان است و به محض دیدن آن‌ها و

یا صدای برخورد دو قطعه آهن از محل دور می‌شود. چند مورد دریانوردان نیرومند بابای دریا را به دام انداختند و او را تکه تکه کردند، اما به محض تماس با آب دریا به شکل نخستین خود درآمده و گریخته است.

همان مردم و موی‌ها چون کمند همه تن پر از پشم چون گوسفند
یکی سر چو ماهی، تنش چون پلنگ یکی سر چو گاو و تنش چون نهنگ

در طی جنگ جهانی دوم، کشتی‌های انگلیسی یک آبرزی عجیب را در سواحل بندر لنگه صید کردند، مردم محلی آن را هم مانند بابای دریا می‌دانستند. جزئیات این صید از سوی مقامات انگلیسی هیچ‌گاه فاش نشد (گورابی و امینی‌زاده، ۱۳۹۰، ص. ۱۶۳).

۳-۴. مُم دیریا (مادر دریا)

زنی در زیر آب که بچه شیرخواره‌ای را در آغوش دارد. کسانی که برای نخستین بار او را ببینند در همان برخورد نخست سخته می‌کنند و جان می‌سپارند. این زن می‌تواند به صورت تغییر یافته آناهیتا، الهه باروری و خدای آب‌ها، در ایران باستان باشد. گاهی این زن به نزد غواصان می‌آید از آن‌ها می‌خواهد برای فرزندش گهواره‌ای تهیه کنند و به زیر آب ببرند. اگر غواص چنین کند، «مُم دیریا» چند مروارید درشت به او خواهد داد. به همین دلیل ساحل‌نشینان جنوب هنوز هم گهواره بچه مرده خود را به دریا می‌اندازند (داوری، ۱۳۹۹، ص. ۲۲).

۴-۴. مهدیسم

مهدیسم یا مهدوسمال: از موجودات خیالی و افسانه‌ای دیگر، مهدیسم یا مهدوسمال یا محمدسمال است. شکل ظاهری این موجود خیالی و اساطیری همچون آدمیان است

و قدی بلند دارد و در دریاها و گاه در خشکی و مکان‌های خلوت زندگی می‌کند. این دیو به تنهایی زندگی می‌کند و از این قدرت برخوردار است که خود را نامرئی کند. این موجود فقط افراد شرور، گناهکار و بی‌پروا را مورد آزار قرار می‌دهد و با مردمان دیگر کاری ندارد. کار این موجود خیالی، آزمایش دل و جرئت جوانان و مردمان است و در برخورد با او نباید ترس را به خود راه داد (سعیدی، ۱۳۸۶، ص. ۴۵۲).

در روایت‌های دیگر چنین توصیف شده است که این موجود نامش «محمد شمال» است، بی‌نهایت قدبلند و سفیدپوش است؛ بر سر راه افراد ظاهر می‌شود، می‌ایستد و حرف نمی‌زند. شخصی که او را می‌بیند، اگر بترسد جانش را ازدست می‌دهد و اگر مسیرش را تغییر دهد محمد شمال به دنبال او می‌رود و اگر او را بگیرد به او آسیب می‌رساند. تنها راه چاره در این است که از وسط دو پای محمد شمال عبور کند که اگر این کار را بکند او شخص شجاعی باشد و نجات پیدا می‌کند.

۵-۴. دُرُنْج

موجودی افسانه‌ای در روایات کهن هرمزگان است. که گاهی در قالب دیو و موجودی شریر در قصه‌ها ظاهر می‌شود و در مقابل قهرمان داستان قرار می‌گیرد. دُرُنْج در تمامی داستان‌های نقل شده در هرمزگان خاصیت دیوها را در بر دارد.

دُرُنْج هرچه باشد نیم انسان یا نیم افری یا نیم آدمی یا نیم حیوان، عاملی شرور و آزاردهنده است. در قصه‌ها، عاشق ربودن دختر بچه‌ها و همخوابگی با آنان است. دُرُنْج دیوی است که در دشت‌ها و کوه‌ها سکنی دارد.

یکی یکی دیگر از اعمال دُرُنْج وارونه‌کار بودنش است. دیوها به وارونه‌کاری معروف‌اند. برجسته‌ترین عمل وارونه‌کاری دیوها در *شاهنامه* و یکی از خان‌های

هفت گانه رستم است. آنجا که رستم به جادویی در دست اکوان دیو گرفتار شد و دیو به او حق انتخاب می دهد، دیو به رستم می گوید که او را به کوه بزند یا دریا؟ رستم که از وارون کاری دیوها باخبر است می گوید: «مرا به کوه بزن». اکوان دیو نیز خلاف خواسته و گرفتار، رستم را به دریا می زند و به این ترتیب رستم از چنگ این دیو نابکار رهایی می یابد.

فرخنده پیشدادفر در کتاب فرهنگ مردم درتوجان (۱۳۸۲، ص. ۷۵) دُرُنَج را موجودی خیالی، وهم انگیز، ژولیده، پشمالو و ریشو می داند. منصور نعیمی نیز در کتاب فرهنگ جامع هرمزگان (۱۳۸۶، ص. ۱۲۳) دُرُنَج را اعجوبه، دیو، موجودی تخیلی و آدمی که هولناک و بدقیافه باشد، معنا می کند و آن را معادل «دُروج» پهلوی می گیرد.

۴-۶. بی وری

بی وری یا بی وری را در هرمزگان نوعی بیماری مرموز و مهلک می دانند. این بیماری شبیه خوره یا جذام است و واژه بی وری هم به نوعی بیماری و هم به شخص مبتلا به آن گفته می شود. واژه بی وری همواره با هول و هراس همراه بود، زیرا شخص بیمار با کناره گیری از دیگران زندگی پنهانی و مرموز را برمیگزید که سبب شایعات فراوان می شد. نشانه بیماری زخم های چرکین و خون آلود بود که بر پوست شخص مبتلا ظاهر می شد و به گوش می رسید و کم کم آن را عفونی می کرد و باعث ریختن گوشت می شد. بیمار با گذاشتن کهنه و پنبه بر این زخم ها خون و چرک را پاک می کرد. هرگاه مردم این کنگره ها و پنبه های خون آلود و چرکی را در کوچه یا معبری می دیدند آن را نشانه وجود بی وری می دانستند. عده ای می ترسیدند و بعضی به دنبال او می گشتند که از شهر و دیار خود دورش کنند.

این بیماری از نظر مردم لاعلاج بود و شخص مبتلا به آن به سبب تغییرات جسمی (بیشتر در صورت) دارای شمایل ترسناک می‌شد که یکی از علت‌های انزوا و زندگی پنهان همین شکل ظاهری بود. مردم بر این باور بودند که تنها راه علاج این بیماری سه بار خوردن جگر و دل کودکان است؛ از این رو، شایع بود که مبتلا به بی‌وزی برای نجات خود کسانی را اجیر می‌کرد که کودکان را می‌دزدیدند و او، با این امید که سلامتی‌اش را بازیابد، قلب و جگر آن‌ها را تازه و خام به دندان می‌کشید (رضایی، ۱۳۹۹، ص. ۳۳).

۷-۴. خوتوک (خفتوک)

موجودی خیالی است که شب‌ها قصد خفه کردن افراد در خواب را دارد. شب‌هنگام بر بدن انسان چیره می‌شود و تمام بدن را در اختیار می‌گیرد و قفل می‌کند. در این حالت انسان فقط نظاره‌گر ناتوانی خود است. ترسی بدون دلیل وجود انسان را دربر می‌گیرد و انسان توان کوچک‌ترین واکنشی نسبت به این ترس ندارد. به عقیده عوام در تاریکی و به خصوص زیر درخت‌ها و باغ‌ها می‌گردد و کسی را که در زیر درخت خفته باشد به خفقان می‌افکند. برخی معتقدند، در صورتی که بتوان گلو یا دماغ خوتوک را گرفت، می‌توان هر آرزویی کرد تا خوتوک آن را بر آورده کند (داوری، ۱۳۹۹، ص. ۲۱).

۸-۴. مِلِمِداس

مِلِمِداس شباهت زیادی به «سیرن‌ها» دختران خدای دریا در یونان دارد. براساس مشابهت سیرن‌ها با مِلِمِداس، می‌توان این فرضیه را پیش کشید که کهن‌روایت اسطوره این سیرن‌ها از طریق سفرهای دریایی مردمان دریانورد جنوب به پیرامون، یا آمدگان از

پیرامون به این منطقه راه یافته و متأثر از جغرافیای فکری - فرهنگی و آیینی جنوب، دست‌خوش تغییراتی بازآفرینانه شده‌اند (بازیاری‌زاده، ۱۳۹۹، ص. ۵۸).
در آیین زرتشت و اساطیر ایرانی، نام زنی بسیار زیبا، آراسته به انواع گوهرهای گران‌بهاست (داوری، ۱۳۹۹، ص. ۲۰). ملامداس جوانان را به هم‌آغوشی با خود دعوت می‌کرد، اما هنگام هم‌بستری با آن‌ها پاهایشان را چون ازّه قربانی می‌کرد. این موجود افسانه‌ای را مینمداس نیز گویند.

۹-۴. دل‌کنک

دل‌کنک موجودی بوده که از قلب انسان‌ها، به‌خصوص کودکان تغذیه می‌کرد. والدین، کودکان خردسال خود را که از خوردن وعده‌های غذایی امتناع می‌کردند یا به‌موقع نمی‌خوابیدند یا به هر طریق مرتکب بی‌ادبی و کار اشتباهی می‌شدند با این موجود خیالی می‌ترساندند. درواقع، دل‌کنک همان لولوخورخوره است.
پیترو دلاواله، سیاح ایتالیایی، در مورد وجود دل‌کنک در هرزگان روایتی شنیدنی دارد: روز بعد حادثه‌ای عجیب روی داد. پیرزن عرب به‌نام ملوک به اتهام سحر و جادو به زندان افتاد، چنان که می‌گفتند قلب جوان مسیحی تازه مسلمانی از اهالی هرمز را خورده بود. این نوع سحر و جادو که هندی آنان را خوردن قلب می‌نامند البته مطلب جدیدی نیست و در میان اقوام و ملل دیگر رواج کامل داشته است، چنانکه امروز در گامبرون دیده می‌شود و برای اعراب ساکن ساحل غربی خلیج فارس امری عادی است. این جادوگران دارای قدرتی هستند که می‌توانند هر طور دلشان بخواهد قلب شخص موردنظر را بخورند (رضایی، ۱۳۹۹، ص. ۳۴).

۴-۱۰. یوزپلنگ

یوزپلنگ جانوری خطرناک است که همچون دل‌کنک و بی‌وری به سراغ کودکان می‌آمد و آن‌ها را می‌ربود. یوزپلنگ بیشتر روستاییان یا افرادی را که به سبب گرمای هوا در تابستان هنگام شب کنار ساحل دریا و رودخانه‌ها می‌خوابیدند تهدید می‌کرد. این موجود آن‌چنان در میان مردم ترس و دلهره افکنده بود که بارها برای نجات از آن به مراسم قبله دعا متوسل می‌شدند. برخی اعتقاد دارند که داستان یوزپلنگ را بی‌وری یا دل‌کنک بر سر زبان‌ها انداخته‌اند که مردم متوجه ربودن کودکان از سوی آنان نشوند. گروهی دیگر داستان ربودن کودکان را مربوط به موضوع برده‌فروشی می‌دانستند و بر این باور بودند که وجود بی‌وری، دل‌کنک و یوزپلنگ را واسطه‌های دزدان دریای عرب در میان مردم شایع کرده بودند تا بهانه‌ای باشد برای ربودن کودکان که در بازار برده‌فروشی مورد خرید و فروش قرار می‌گرفتند (همان، ص. ۳۶).

۵. لولوهای معروف و شناخته‌شده هرمزگان

۵-۱. شونشهر (šow-na-šahr)

با فرا رسیدن غروب آفتاب، سیاهی شب چادرش را به سر می‌کشید و شهر در تاریکی فرو می‌رفت. شب جولانگاه هیولای مهیبی به نام شونشهر می‌شد. بچه‌ها و بزرگان باید می‌خوابیدند تا از گزند هیولای ترسناک شونشهر در امان باشند. به گفته نازیلا بابایی، آگاه به فرهنگ عامه بندرعباس، بچه‌ها هیچ تصویر و ذهنیتی از ریختش در ذهنشان مجسم نمی‌کردند و تصویر مطلق شونشهر سیاهی و تاریکی پنهان در کوچه و برزن‌های شهر بود. بزرگ‌ترها ضمن اینکه به کودکانشان دروغ تحویل نداده بودند، توانسته بودند آنان را به موقع به سوی رختخواب هدایت کنند. «شب در شهر است»، حکایت راستی

مردمانی است که بدون متوسل شدن به دروغ توانسته بودند راهی برای خوابیدن فرزندان خود بیابند.

۲-۵. پری پُر استک (pari- por-estak)

پری بافته‌ای مدور به مانند سبد، از برگ نخل به منظور ذخیره خرماست. استک نیز در گویش هرمزگانی به هسته خرما گفته می‌شود. معنای تحت‌اللفظی آن «سبد بزرگ پر از هسته خرما» است.

بچه‌های بازیگوش که معنای این کلمات در کنار هم را نمی‌دانستند، تصویری عجیب و غریب از موجودی مهیب را در ذهن خود متصور می‌شدند که در صورت سرپیچی از گفته‌های بزرگ‌ترها، از پشت دیوارهای خانه خواهد آمد و آن‌ها را با خودش می‌برد.

۳-۵. جوال اوشن (jovāl- owšen)

حکایت جوال اوشن نیز مانند قصه پری پر استک است. کیسه بزرگی پر از آویشن، که نه دست دارد و نه پا، اما به حرکت درمی‌آید و بچه‌ها را می‌خورد و در شکمش جا می‌دهد. در خانه‌های قدیمی بندر و روستاهای اطراف آن خردسالان هم با مفهوم پری خرمایی و هم جوال اوشن آشنا بودند، و در تصورات خود این دو را طوری به تصویر درمی‌آوردند که قادر به حرکت و خوردن بچه‌های بازیگوش و حرف‌گوش‌نکن است. به گفته گیتی آدینه‌زاده، آگاه به فرهنگ مردم بندرعباس، این بچه‌ها با تصور «بُخووین که شو نَشهرن» یا «بِگِه بخوو که جوال اوشن اتات» یا «بِگِه بخوو که پری پر استک اتات» فرمان‌پذیر می‌شدند و اطاعت می‌کردند که به موقع بخوابند.

۴-۵. مُم شو (mom-e- šow) یا نَنه شو (مادر شب)

مُم شو خلاف دیگر باورها مبنی بر تأکید به موقع خوابیدن، نظافت و شستن دهان و مسواک کردن اهتمام داشت. مُم شو وردستی به نام خزوک (نوعی سوسک خرطوم‌دار/خرخاکی) داشت. خزوک از طرف مُم شو که مادر سیاهی‌هاست مأوریت داشت دور لب‌های بچه‌هایی که بعد از شام، دهانشان را نمی‌شویند بلیسد! لیسیدن خزوک باعث زخم شدن و تب‌خال می‌شد. دیگر تأکید مُم شو قضای حاجت قبل از خواب بود. بچه‌ها باید پیش از خواب به دستشویی می‌رفتند و مثانه‌شان را خالی می‌کردند و گرنه سر و کارشان با نَنه شو و وردستش خزوک بود.

۵-۵. تَکل گوش یا افسانه یاجوج و ماجوج

تکل گوش (takel-ğuş)

تکل گوش موجودی با گوش‌های بزرگ و خپل‌اندام است که بچه‌های نافرمان را با خود می‌برد. تکل گوش‌ها، گوش‌هایی به اندازه تکل یا تَک (بوریا و حصیر بافته‌شده از درخت نخل یا مُغ داز) دارند، که هنگام خواب روی خود می‌اندازند، تکل گوش‌ها بچه‌های متمرّد را با خود به غارهای کوه باز (کوهی در فین بندرعباس) می‌برند و بر روی چراغی گذاشته تا از آن‌ها روغن انسان بگیرند. این روغن به منمنایی معروف است. به گفته محمود سالاری فین پژوه «منمنایی غیر از مومیایی است. مومیایی شیره سنگ و شبیه قیر است، حال آنکه منمنایی روغن انسان است و درمان امراضی چون بی‌بری است».

این حکایت شباهت‌هایی دارد با نقلی که هانری ماسه ایران‌شناس فرانسوی در کتاب *معتقدات و آداب ایرانی* صفحه ۶۹ به نقل از *نیرنگستان* صادق هدایت درمورد لولو آورده است:

«برای ترساندن بچه به او می‌گویند: الان تو را می‌دهیم دست علی موجود، علی موجود درویشی است که بچه‌ها را می‌برد و به چهارمیخ می‌کشد و زیر بدن آن‌ها چراغ نفتی روشن می‌کند تا بدنش ذوب شود و از آن چربی آدم به دست آورد».

درمورد افسانه یاجوج و ماجوج در کتاب *فرهنگ عامیانه مردم ایران* صادق هدایت (ص. ۱۴۶) گردآوری شده توسط جهانگیر هدایت به نقل از کتاب *عجایب‌المخلوقات* آمده است:

یاجوج و ماجوج مردمی هستند که قدی کوتاه و گوش‌های بزرگی مانند گوش فیل دارند که به زمین می‌کشند. این نژاد اسباب اغتشاش دنیا شد، اسکندر ذوالقرنین سد محکمی جلو آن‌ها بست تا نتوانند خارج بشوند، این سد از هفت جوش است (حمزه اصفهانی معتقد است اسفندیار دیواری جلو تُرک‌ها کشید!). عرض دیوار هفت هزار سال است و کار یاجوج و ماجوج از سر شب تا صبح این است که دیوار آن سد را می‌لیسند. دم صبح این دیوار کلفت به نازکی می‌شود، اما در همان وقت خوابشان می‌گیرد و دوباره دیوار عرضش به همان کلفتی اولش می‌شود.

یاجوج و ماجوج و ایشان قومی‌اند که عدد ایشان به جز خداوند نداند و قامت ایشان به قدر قامت مردم بوده ایشان را اذنانب و مخالف بود هم چون سباع یکی از ایشان بسیار بزاید و معاش ایشان چیزها باشد که از دریا به کنار افتد ... گوش ایشان چون گوش فیل بوده، هر گوشی چون گلیمی یکی فرش سازند و دیگری لحاف».

ات ...

۶-۵. گوش پشمی (guš-pašmi)

شمایل گوش پشمی، مردی نحیفی است که موی گوشش آنچنان بلند است که به پنجه پاهایش می‌رسد و از فرط پریشانی آن‌ها را بافته است. گوش پشمی بچه‌های متمرّد را در توبره می‌کند و با خود می‌برد و از آن‌ها بیگاری می‌کشد. گوش پشمی نحیف و لاغر است، شکارش بچه‌های چاق و تنبل است، از آن‌ها سواری می‌گیرد و اگر بچه‌ای از دستور گوش پشمی سرپیچی کرد با ترکه در آب خوابانیده انار بر گرده او خواهد زد. به باور کهنه‌کارها (روستایی از توابع فین بندرعباس) گوش پشمی‌ها بچه‌های ناتابع و نُتر را با خود می‌برند و تا بچه لوس تأدیب نشود او را رها نمی‌کند.

۷-۵. دوچش (چشم) و بیست انگشت

محمود سالاری فین‌شناس می‌گوید: «دو چش و بیست انگشت تمثیلی برای ترساندن بچه‌های شرور و بازیگوش در فین قدیم بود، دو چش و بیست انگشت کنایه از آدمیزاد است، آدمیزادی که خطرناک‌ترین موجود کره خاکی است!». لولوها و بچه ترسان‌ها تأکیدی از جانب بزرگ‌ترها برای نظافت، مسواک کردن، به موقع خوابیدن، هشدار به عدم پرخوری شبانه، دستشویی رفتن قبل از خواب است. در قدیم ترس عاملیتی برای اطاعت و پذیرش مسئولیت از سوی خردسالان بدون درنظر گرفتن تبعات ناشی از این واهمه تلقی می‌شد.

۸-۵. بچه برک (bačh- barak)

بچه برک یا آدم برک علاوه بر اینکه شمایل انسانی داشت و معمولاً آدم‌هایی اجیرشده افراد ثروتمندی بودند که بی بری داشتند و بچه‌ها را با خود می‌بردند و جگر آن‌ها را از سینه درمی‌آوردند و برای درمان مرضشان می‌خوردند. حیوانات وحشی چون گرگ و

یوزپلنگ نیز بودند، گرگ‌ها و یوزپلنگانی که عادت به بردن بچه‌های آدم می‌کردند، به مجردی که صدای بچه آدمیزاد در قنDAQ یا کودک تازه راه‌افتاده را می‌شنیدند، به صرافت بردن نوزاد می‌افتادند. قضیه گرگ بچه‌برک حدود صد سال پیش در منطقه فین و تعیین کردن جایزه کله‌گرگی برای میرشکاران منطقه (کله‌گرگی جایزه‌ای برای شکارچی گرگ مهاجم بود، شکارچی پس از شکار گرگ، سرش را بر چوبی کرده و با نمایشش از مردمان منطقه بابت دفع بالای گرگ جایزه می‌ستاند!) از روایت‌های به‌جا مانده در این مورد است. یورش یوزپلنگ به بندرعباس و بچه بردن این جانور در حدود سال‌های ۱۳۱۵ش به روایت عبدالله جعفری معلم بازنشسته، دیگر روایت بچه‌برکی حیوانات است. این همان یوزپلنگ معروف است که نصرک، شاعر ملی ما از آن در اشعار یاد می‌کند، جایزه‌ای برای سرش تعیین می‌شود و حوالی سه‌راه دلگشا در زیر معبر آبی شکار می‌شود و شکارچی از مردم بندرعباس جایزه کله‌گرگی می‌گیرد.

۹-۵. بُژنگ (boženġ)

بژنگ پیرزنی است لاغر و نحیف با موهای وز و درهم‌تنیده و پُفی، بخشی از دندان‌هایش افتاده و بخش باقی‌مانده هم دندان‌های زرد و سیاه بلندی بودند که هیبت ترسناکی به او می‌داد. بژنگ مأموریت داشت بچه‌های گریزان از خواب را با خودش به خانه‌ای در دل نخلستان ببرد و از آن‌ها بیگاری بکشد، بژنگ شب‌ها به پای بچه‌ها غل و زنجیر می‌زد تا بچه‌ها به صرافت فرار نیفتند.

توضیح آنکه واژه «بژ» به معنای چیزی است که پُف کند، مانند قارچ حاصل از ترش شدن ماست یا افساد شیر که شکلی پف‌کرده به آن می‌دهد. در این حالت می‌گویند «شیر بُژنیک ایکندن».

زمانی هم این لولوها اشتهاشان محدود به چند محله یا خانواده می‌شود. مانند:

۱۰-۵. قره خان (کره خان)

آدم سیه‌چرده بی‌خانمانی اهل داراب یا لار بود که در دهه چهل کودکان بندرعباسی را با نام بردن از او به رختخواب می‌فرستادند.

۱۱-۵. بشکردی

دیگر بی‌خانمانی بود که به زباله‌گردی (به بندری: سرسماتی)^۲ مشغول بود، بشکردی ژولیده و مو و ریشی درهم تنیده داشت. در دهه ۱۳۵۰ش نام بردن از بشکردی مساوی با قالب تهی کردن خردسالان در محدوده خیابان برق و محله پشت بود؛ نامی که کودکان بازیگوش را به‌سوی رختخواب هدایت می‌کرد.

۱۲-۵. علی بهداشت

وی در بندرعباس مشهورتر از آن دو است. در دهه ۱۳۶۰ ولگرد و مجنونی در حوالی خیابان برق، فلکه شهربانی سر و کله‌اش پیدا شد که از وضعیت نابهنجار او بچه‌های خردسال می‌ترسیدند. علی بهداشت نیمه‌برهنه و پاتوقش حوالی خانه فرهنگ سابق (موقوفه حمال‌باشی / کل نجف گرمساری) (اینک تخریب‌شده جنب مرکز خرید سیتی سنتر) در زیر درخت تمر مثمري بود. او ریش و مویی ژولیده داشت. روی کارتن می‌خوابید و غذایش نان، انگور، پنیر و ته سیگار بود!

علی بهداشت بسیار چرک و کثیف و سیاه‌سوخته بود، به‌طوری که هر بچه‌ای از هیبتش می‌ترسید. او ته سیگارهای افتاده بر پیاده‌رو را جمع می‌کرد و می‌خورد.

به کنایه به علی لقب بهداشت داده بودند، بسیاری از کودکان گریزان از حمام را با نام بردن از علی به حمام می‌فرستادند. علی بهداشت انگار خواهری به‌نام خجوا داشت و

دیگر کسی را در دنیا نداشت. می‌گویند او زخم‌خورده عشقی نافرجام بود که ترکش‌های آن عشق نافرجام علی را مجنون و ولگرد کرده بود.

۱۳-۵. دولتی

او دیگر بچه‌ترسان بندرعباس بود. دولتی اهل دولت‌آباد احمدی بود و بیماری غمباد (گواتر) داشت. گردن دولتی و چشمان ورقلمبیده‌اش سبب ترس بچه‌ها می‌شد. شب‌ها با تهدید اینکه دولتی خواهد آمد و بچه‌های بازیگوش و متمرّد را با خود خواهد برد و پوست بچه‌ها را می‌کند و پُر از کاه می‌کند، بچه‌ها زود به رختخواب می‌رفتند. دولتی پسر بچه‌ها را به درخواست والدینشان (به‌ویژه مادرها) می‌ترساند. دولتی لبش را یک‌ور می‌کرد و ادای دلاک‌ها را در تیز کردن چاقوی دلاکی به‌منظور بریدن آلت تناسلی پسرانه درمی‌آورد. به‌سوی پسر بچه‌ها که حمله‌ور می‌شد، آنان از ترس قالب تهی می‌کردند.

۱۴-۵. غلی (قلی) نرگو (goli-nar gow)

غلی نرگو با چهره‌ای انر و زشت، گوش‌های بزرگ، بدن ورزیده‌ای به‌مانند کشتی‌گیرها داشت و در بازار بندرعباس حمالی می‌کرد. به گفته میرزا نوروز دریایی آرایشگر بندری، «غلی نرگو با قیافه‌ای نخراشیده موجب خنده و دست انداختنش توسط بزرگان و ترس خردسالان می‌شد. حسن کریمی خواننده شهیر بندرعباسی در مسافرتی که به دوبی داشت، صفحه ۴۸ دوری را با مضمون دست انداختن غلی نرگو پُر می‌کند. ترانه‌ای که در اوصاف غلی نرگو ساخته می‌شود و در افواه و اذهان مردم بندرعباس تا به حالا مانده، چنین است؛

بچه ترسان‌ها در فرهنگ عامه استان هرمزگان _____ صدیقه خدادادزاده و همکار

غلی نرگو تفنگ کلکلی ایشن بُچ باریک و رنگ انتر ایشن
غلی نرگو نباشد لایک زن دو تا گوش تلوو نر خر ایشن ...
مفهوم شعر این است که غلی تفنگی دارد، لب و چانه باریک و صورت زشتی دارد.
او لایق داشتن زن نیست، دو گوش بزرگ همچون خر دارد.

goli-nar ġow-tofanġ-e-kalkali-išan /boče- bārik-o- ranġ-e- antar- išan//goli-
nar ġow -nabāšad- lāyek- zan /dotā- ġuš-e- telow-nar xar-išan

ترانه که در بندر شنیده می‌شود. غلی نرگو به صرافت تلافی می‌افتاد. غلی همه‌روزه
شیشه‌های مغازه سلمانی حسن کریمی را با سنگ خرد می‌کند. بچه‌های خردسال
محدوده فلکه شاه‌حسینی از غلی نرگو به شدت هراس داشتند و شب‌ها از واهمه غلی
نرگو زود به رختخواب می‌رفتند.

۱۵۵. کافله زنگبار

کافله یا کاروانی از افراد ناشناس با هیتی عجیب و غریب است که به رویت افراد شیدا
و شوریده می‌آیند. حرف زدندان به آدمیزاد نمی‌خورد و به طرز غریب و نامفهومی
سخن می‌گویند، لباسشان عجیب است. کلاه دوره‌دار (لبه‌دار) بر سر دارند، در طول
مسیر حرکتشان بچه‌ها و آدم‌های تنها را با خود می‌برند. طبق روایات آدم‌هایی که به
پُست کافله زنگبار خورده‌اند، آن‌ها موهای بور، چشم‌های زاغ و صورتی سرخ و کک و
مکی دارند و سیاهانی نیز ایشان را همراهی می‌کنند.

نباید به چشمان همراهان کافله زنگبار نگریست، چشمان آن‌ها مغناطیس نیرومندی
دارد و سبب خلسه و به خواب رفتن می‌شود، و در چشم برهم‌زدنی تمامی مایملکت را
غارت خواهند کرد.

در فین نزدیک به این اعتقاد، باور «هیل آبالا» (hil-a-bālā) وجود دارد. هیل همان ایل است و مقصود طایفه‌ای از مابهران است که با خدم و حشم خود دائم در حال کوچ‌اند و بر سر راه افراد شیدا و شوریده قرار می‌گیرند. افتادن میان هیل به معنای برده شدن و به دامشان افتادن است. شنیدن صدای زنگ کاروان در بیابان به معنای نزدیک بودن کافله زنگبار یا هیل آبالاست و نباید به این صداها در بیابان نزدیک شد.

از دیگر باورهای این منطقه «مُم و دُخ» (مادر و دختر) حکایت دو پریزاد بدکار است که بر سر راه افراد جوان و عاشق‌پیشه قرار می‌گیرند، دختر برای مادر قوادی می‌کند، مردان جوان که به هوای دختر آمده‌اند به چنگ عجزه‌ای بدچهره و گنده‌دهان گرفتار می‌آیند.

تیرنَجک یا تیرنج حیوانی مابین آهو و کانگورو است که مانند کانگورو کیسه دارد و مثل آهو سریع می‌دود و پس از طی مسافتی بر روی دو پا به بالا می‌پرد و به قول بومی‌ها تیرنَجک می‌زند. تیرنَجک زدن در زبان بومی هرمزگانی به معنای روی دو پا به بالا پریدن است. در بوشهر نیز حیوانی به اسم «کرزنگرو» وجود دارد که مشابهت‌های با تیرنَجک هرمزگانی دارد. این حیوان کیسه‌ای مانند کانگورو در شکمش دارد که بچه‌های بازیگوش و حرف‌گوش‌نکن را در کیسه می‌کند و با خودش می‌برد (رفیعی، عباس، روزنامه‌نگار و پژوهشگر هرمزگان).

۶. لولوهای مناطق خاص

گاهی ترس‌ها مربوط به مناطق خاصی می‌شد. ایرج جمشیدی شاهرودی، شاعر و معلم بازنشسته اهل روستای شاهرود فارغان از توابع حاجی‌آباد هرمزگان، درمورد ترس‌های کودکان منطقه فارغان می‌گوید: در آن سال‌ها که من کودک بودم و در روستای شاهرود

زندگی می‌کردم، مجموعه‌ای از ترس‌های بانیشان و بی‌نشان به مفهوم اینکه برخی جسمیت داشتند مانند افرادی که ولگرد و غریبه بودند، این بی‌خانمان‌ها به سبب آوارگی و ولگردی هیبتی پلشت و چرک و کثیف داشتند و سبب ترس بچه بودند، مانند فردی به نام شیر گلی، و جیرفتی یا باورهای عمومی و خرافی مردمان منطقه بودند که با روایت‌های عجیب و غریبی که از آن‌ها می‌شد وهم عجیبی به کودکان خیالباف القا می‌شد.

تیرنج، تیرنجک، مم و دُخ، ستورگ و گفتار، اوناوو (ازما بهتران)، دوالپا، کافله زنگبار، محدودزما، دل‌کنک، جوال گندم، پیرزن اوشنی برخی از این باورها بودند که با پردازش داستان‌های عجیب و غریب از سوی بزرگ‌ترها شکل ترسناکی می‌یافتند و موجب ترس اطفال می‌شدند.

۱-۶. اوشیات (owšyāt)

اوشیات یا اشیات به معنای جانور درنده است و مطلق به جانوران درنده از قبیل گرگ، شغال، ستورگ (جانوری مابین سگ و شغال) و گفتار گفته می‌شود. در منطقه میناب (دومین شهر بزرگ هرمزگان) هنگام تهدید به ترساندن از کلمه اوشیات استفاده می‌شود. اوشیات بچه ترسان مینابی‌هاست. در این هنگام با گفتن عبارت «اوشیات بدو بی بچم بیه که ناخوتن!» (اوشیات بیا بچه‌ام را ببر که نمی‌خواهد) با شنیدن این جمله بچه حساب کار خودش را می‌کند و به رختخواب می‌رود.

۲-۶. جیرفتی

کسی نمی‌داند چرا به او جیرفتی می‌گویند. اهل جیرفت بود یا تکرار واژه جیرفتی سبب شده بود مردم منطقه او را جیرفتی بنامند. یا اسمش عاریتی از نام پرنده جیرفتی (به بندری: کمزیل) بود.

جیرفتی پیرمرد ژولیده و بی‌کس و کاری بود و رختخواب‌بندی که به صورت ضربدری می‌بست همیشه به کول داشت. تمام زندگی جیرفتی همان رختخواب‌بندش بود. وقتی بچه‌ها با هم بودند جیرفتی ترس نداشت و بچه‌ها دوره‌اش می‌کردند، اما امان از زمانی که یک بچه با جیرفتی تنها می‌شد. جیرفتی تا سرحد مرگ بچه را می‌ترساند. جیرفتی عادت داشت دستش را به صورت افقی زیر گلویش بگذارد و با ضرباتی که به زیر گلویش می‌زد اصوات ترسناکی را از حنجره‌اش خارج کند.

- خدا به شما نگه داره جییییرفتی

- مرغ ما زیر خروسه! جییییرفتی

- آغا دو تا کیسه داره! جییییرفتی

۳-۶. شیر کُلی

شیر کُلی مردی دیوانه و خل‌وضعی بود، دیوانه‌ای که به دیگران حمله‌ور می‌شد. نه تنها بچه‌ها از او می‌ترسیدند، بلکه بزرگ‌ترها نیز از او هراس داشتند. نام اصلی‌اش «غلام» بود. همیشه دور و بر روستا پرسه می‌زد و نعره می‌کشید. کم‌کم مردم به او شیر قلی (شیر کُلی) گفتند. یک بار کودکی را ربود و حاضر نشد کودک را به والدینش برگرداند. مردم به پاسگاه ژندارمری خبر دادند و ژاندارم‌ها با اسلحه آمدند، آنگاه شیر قلی حاضر

بچه ترسان‌ها در فرهنگ عامه استان هرمزگان _____ صدیقه خدادادزاده و همکار

شد کودک را رها کند. او فقط از امنیه‌ها می‌ترسید. این اقدام شیرقلی سبب شده بود که مادران در صورت تمرد کودک و استنکاف از خواب او را به شیرقلی حواله دهند.

۴-۶. دوالپا (davālpā)

دوالپا موجودی است خیالی مانند غول و دیو که به باور مردم پاهای دراز دارد. اگر دوالپا بر پشت کسی سوار شود، پاهای خود را به دور او حلقه خواهد کرد و به آسانی از او جدا نخواهد شد. موجود در بیشه‌ها و کنار رودخانه‌ها زندگی می‌کند و سعی‌اش بر آن است که به بهانه‌هایی از قبیل ناتوانی و پیری و غیره بر انسان سوار شود و وقتی سوار شد حتی اگر انسان به حال نزع بیفتد او را رها نمی‌کند و راه رهایی از او فرو کردن جوالدوز در تن اوست (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۱۰۴۵).

دوال پابالا تنه انسان دارد و پاهایش مانند تسمه دراز و پیچیده‌اند. به باور اهالی فارغانات (فارغان یکی از شهرهای استان هرمزگان ۸۵ کیلومتری حاجی‌آباد) افراد گورپشت و قوزی در گذشته به چنگ دوالپا افتاده‌اند و از فرط سواری دادن پشتشان خمیده شده است.

۷. نتیجه

اعتقاد به موجودات و پدیده‌های ماوراء طبیعی گوشه‌ای از فرهنگ مردم هرمزگان را به خود اختصاص می‌دهد. این فرهنگ تحت تأثیر موجودات سحرآمیز اساطیری و وهمی و نامرئی آن قرار می‌گیرد. موجودات اساطیری در تصورات مردم هم خاص و هم عام، با شدت و ضعف‌هایی وجود دارد.

برخی پژوهشگران معتقدند قصه‌های جادویی خاستگاه یکسانی دارند و ریشه آن‌ها را به اقوام هند و اروپایی نسبت داده‌اند. این قصه‌ها از طریق جنگ، رفت‌وآمد تجار و

مهاجرت به مناطق دیگر منتقل شده و با آن محیط انطباق یافته‌اند و رنگ و بوی آن منطقه را به خود گرفته‌اند. بسیاری از موجودات وهمی و ترساننده‌ها برگرفته از این قصه‌ها هستند.

موجودات وهمی که در بین مردم استان هرمزگان شناخته شده هستند، در داستان و قصه‌های عامه ساکنان این منطقه حضور دارند. تعدادی از این ترساننده‌ها به گذشته‌های دورتری تعلق دارند و برخی متعلق به زمان نه‌چندان دور.

تعدادی از این ترساننده‌ها را می‌توان همان لولوهای دانست که در فرهنگ عامه مشاهده می‌شود؛ موجوداتی خیالی که ساخته و پرداخته پندار افراد برای ترساندن کودکان بازیگوش هستند.

ابنای بشر در هر جامعه و قومیتی برای یک سری هشدارها و نباهدها و نشایست‌ها ترس‌هایی برای دیگران به‌ویژه خردسالان می‌سازند و با القای آن درصدد مهار ناتابان و سرپیچی‌کنندگان برمی‌آیند. این ترس‌های فانتزی و گاه درگیرکننده خردسالی با گذشت زمان و رشد بچه شکلش رنگ می‌بازد و به خاطره مطبوعی در بزرگسالی تبدیل می‌شود.

مصدق این ترس‌های فروخورده دیروز و فانتزی امروز دوبیتی‌ای است به گویش فین بندرعباس سروده علی رضا کوهی‌زاده است:

وا کصه خاش بی بی، گپ بودستوم یه شو شاد، یه شو جون به لب بودستوم

مه از آدم بَرک دگه نترسوم حالا سالهان که خودم بپ بودستوم

vā-kesh-yeh-xāš-e-bibi-ġap- budestom/yeh-šow-šād-yeh-šow-jon-beh-lab-
budestom//Meh-az-ādam-barak-deġah-netersom/hālā-sālhān-keh- xodom-
bap-budestom

بچه ترسان‌ها در فرهنگ عامه استان هرمزگان _____ صدیقه خدادادزاده و همکار

برگردان: با قصه خوش مادر بزرگ، بزرگ شدم. یک شب شاد و یک شب جان به لب شده‌ام (ترسیده‌ام). من از «آدم برک» [موجودی که بچه‌ها را می‌ربود] دیگر نمی‌ترسم. حال سال‌هاست خودم پدر شده‌ام.

نشانه‌های آوایی

غ	q	آ	<i>ā</i>
ف	f	آ	A
ق	<i>k̄</i>	ب	B
ک	k	پ	P
ل	l	ت	T
م	m	ج	J
ن	n	چ	<i>č</i>
و	v	ح، ه	H
ی	y	خ	X
آ	a	د	D
ا	e	ر	R
أ	o	ز، ض، ظ	Z
آ	<i>ā</i>	ژ	<i>ž</i>
ای	i	س، ص، ث	S
او	u	ش	<i>š</i>
أو	ow	ع	<i>ē</i>
گ	<i>ḡ</i>		

منابع

- افشار سیستمی، ا. (۱۳۷۸). شناخت استان هرمزگان. تهران: هیرمند
- انوشه، ح. (۱۳۸۹). فرهنگنامه ادبی فارسی: دانشنامه ادب فارسی. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
- بازیاریزاده، ی. (۱۳۹۹). جستاری روان ریشه‌شناسانه در شخصیت اسطوره‌ای دریابانو ملمداس. فرهنگ، میراث و گردشگری، نسیم بادگیر، ۱۱، ۵۷-۶۱.
- بیهقی، ح.ع. (۱۳۶۷). پژوهش و بررسی فرهنگ عامه ایران. مشهد: آستان قدس رضوی.
- خیراندیش، ع.ر. و تبریزنیا، م. (۱۳۹۰). پژوهش‌نامه خلیج فارس. تهران: خانه کتاب.
- داودی، س. و رقیبی، م. (۱۳۹۴). ترس‌های شایع کودکان و منبع آن. سومین کنفرانس ملی روان‌شناسی و علوم رفتاری. تهران: مؤسسه اطلاع‌رسانی نارکیش.
- داوری، ع.ر. (۱۳۹۹). شرح پیدایش و ماهیت اسطوره در هرمزگان. فرهنگ، میراث و گردشگری، نسیم بادگیر، ۱۱، ۱۶-۲۳.
- دژگانی، ف. (۱۳۹۳). باورهای سینه به سینه هرمزگان. قم: دارالتفسیر.
- ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴). باورهای عامیانه مردم ایران. تهران: چشمه.
- رضایی، ع. (۱۳۹۹). بی‌وری دلکنک یوزپلنگ. فرهنگ، میراث و گردشگری، نسیم بادگیر، ۱۱، ۳۳-۳۸.
- زعیمی، غ.ر. (۱۳۹۹). اریتره، پیامی از فراسوی تاریخ. فرهنگ، میراث و گردشگری، نسیم بادگیر، ۱۱، ۹۵-۱۰۰.
- سدیدالسلطنه کبابی، م.ع. (۱۳۶۸). بندرعباس و خلیج فارس (اعلام الناس فی احوال بندرعباس). تصحیح ا. اقتداری. به کوشش ع. ستایش. تهران: دنیای کتاب.
- سعیدی، س. (۱۳۸۶). فرهنگ مردم میناب. تهران: ائلشن.
- سلطانی گرد فرامرزی، ع. (۱۳۸۶). رمزهایی از اساطیر ایران در شاهنامه. تهران: مبتکران.
- شاملو، س. (۱۳۶۶). بهداشت روانی. تهران: رشد.

بچه ترسان‌ها در فرهنگ عامه استان هرمزگان _____ صدیقه خدادادزاده و همکار

- شریعتمداری، ع. (۱۳۸۵). روان‌شناسی تربیتی. تهران: امیرکبیر.
- شفیع‌آبادی، ع. (۱۳۷۲). راهنمای و مشاوره کودک (مفاهیم کاربردها). تهران: سمت.
- شیخی، ع.، باصفا، ح.، و غفارپور، ل. (۱۳۹۴). جایگاه باورهای انسانی در بازآفرینی موجودات افسانه‌ای ایران باستان بر سفالینه‌های اسلامی نیشابور. همایش ملی نقش خراسان در شکوفایی هنر اسلامی. مشهد.
- عزیزی، م.، و عبداللهی، د. (۱۳۹۷). ترس در کودکان. کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم اجتماعی، علوم تربیتی و روان‌شناسی. کرج.
- غضنفرپور، پ. (۱۳۹۴). ترس در کودکان. دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، مؤسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه و پایداری.
- قائمی، ع. (۱۳۷۶). مسئله ترس و اضطراب کودکان. تهران: امیری.
- قزوینی، ز. (۱۹۸۱). عجایب‌المخلوقات و غرایب‌المخلوقات. بیروت/لبنان: دار آفاق الجدیدة.
- کتیرایی، م. (۱۳۴۸). از خشت تا خشت. تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات اجتماعی.
- گورابی، م.م.، و امینی‌زاده، ا. (۱۳۹۰). خلیج فارس. تهران: خانه کتاب.
- ماسه، ه. (۱۳۵۷). معتقدات و آداب ایرانی. تبریز: موسسه تاریخ و فرهنگ ایران.
- ویکس نلسون، ر.، و ایزابیل، آ. (۱۳۸۸). اختلال‌های رفتاری کودکان. ترجمه م.ت. منشی طوسی. مشهد: آستان قدس رضوی.
- هدایت، ص. (۱۳۹۵). فرهنگ عامیانه مردم ایران. گردآوری ج. هدایت. تهران: چشمه.

مصاحبه‌شوندگان:

- رفیعی، ع. ۵۱ ساله. روزنامه‌نگار. کارشناس ارشد ارتباطات. ساکن بندرعباس.
- سالاری، م. ۶۰ ساله. بازنشسته آموزش و پرورش. کارشناس ارشد ادبیات فارسی. ساکن بندرعباس.

References

- Afshar Sistani, I. (1999). *Recognition of Hormozgan province* (in Farsi). Hermand Publications.
- Anousheh, H. (2010). *Persian literary dictionary* (in Farsi). Ministry of Culture and Islamic Guidance, Printing and Publishing Organization.
- Azizi, M., & Abdollahi, D. (2018). *Fear in children*. International Conference on New Research Achievements in Social Sciences, Educational Sciences and Psychology, Karaj.
- Bazyarizadeh, Y. (2020). Ethnological psychological inquiry into the Mrs Melmadas's mythical character of see. *Quarterly Journal of Culture, Heritage and Tourism*, 4(11), 57 - 61.
- Beyhaghi, H. (1988). *Research and study of Iranian popular culture* (in Farsi). Astan Quds Razavi.
- Davari, A. (2020). Description of the origin and nature of myth in Hormozgan. *Quarterly Journal of Culture, Heritage and Tourism*, 4(11), 16-23.
- Davoodi, S., & Raghibi, M. (2015). *Common fears of children and its source*. Third National Conference on Psychology and Behavioral Sciences, Tehran, Narkish Information Institute.
- Dejgani, F. (2014). *Hormozgan nearly beliefs* (in Farsi). Dar Al- Tafsir.
- Ghazanfarpour, P. (2015). *Fear in children*. Second National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies, Tehran, Soroush Hekmat Mortazavi Center for Islamic Studies and Research, Mehr Arvand
- Goorabi, M., & Aminizadeh, E. (2011). *Persian Gulf* (in Farsi). Book Publisher.
- Hedayat, S. (2016). *The folk culture of the Iranian people (taken from Nirangistan)* (in Farsi). Cheshmeh Publications.
- Institute of Higher Education, Center for Strategies for Achieving Sustainable Development.
- Katiraei, M. (1969). *From clay to clay* (in Farsi). Publications of the Institute of Social Studies.
- Kheirandish, A., & Tabriznia, M. (2011). *Persian Gulf bulletin* (in Farsi). Book Publishing.
- Masse, H. (1978). *Iranian beliefs and customs* (in Farsi). Publications of the Institute of History and Culture of Iran.

- Qaemi, A. (1997). *The issue of children's fear and anxiety* (in Farsi). Amiri Publications.
- Qazvini, Z. (1981). *The strange creatures* (in Arabic). Dar Al- Afaq Al-jadideh.
- Rezaei, A. (2020). Beverly Delkenak Cheetah. *Quarterly Journal of Culture, Heritage and Tourism*, 4(11), 33-38.
- Sadid Al-Saltanah Kababi, M. A. (1989). *Bandar Abbas and the Persian Gulf: announcement of the people in the situation of Bandar Abbas* (edited by Ahmad Eqtedari and Ali Setayesh). Book World.
- Saeedi, S. (2007). *The culture of the people of Minab* (in Farsi). Tehran Eleshan.
- Shafiabadi, A. (1993). *Guidance and counseling for children: concepts of applications* (in Farsi). SAMT.
- Shamloo, S. (1987). *Psychological health* (in Farsi). Roshd Publications.
- Shariatmadari, A. (2006). *Educational psychology* (in Farsi). Amirkabir Publications.
- Sheikhi, A., Basfa, H., & Ghaffarpour, L. (2015). *The place of human beliefs in the re-creation of the mythical creatures of ancient Iran on the Islamic pottery of Neishabour*. National Conference on the role of Khorasan in the flourishing of Islamic art, Mashhad.
- Soltani Gard Faramarzi, A. (2007). *Secrets of Iranian mythology in Shahnameh* (in Farsi). Mobtakaran.
- Wicks Nelson, R., & Isael, A. (2009). *Behavioral disorders in children* (translated into Farsi by Mohammad Taghi Munshi Tusi). Astan Quds Razavi.
- Zaaimi, Gh. (2020). Eritrea, a message beyond history. *Quarterly Journal of Culture, Heritage and Tourism*, 4(11), 95- 100.
- Zolfaghari, H. (2015). *Folk beliefs of the Iranian people* (in Farsi). Cheshmeh Publishing.

Interviewees

- Rafiei, A. Journalist, Master of Communications, 51 years old, resident of Bandar Abbas.
- Salari, M. Retired Education, Master of Persian Literature, 60 years old, resident of Bandar Abbas.

